

จริยธรรมและกฎหมายสื่อสารมวลชน

ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมาย

กฎหมายคืออะไร?

- กฎ คำสั่ง ระเบียบ ที่มีการตราขึ้น
- โดยสถาบัน ผู้มีอำนาจสูงสุดในรัฐ หรือจากจารีตประเพณีอันเป็นที่ยอมรับนับถือ
- เพื่อใช้ในการบริหารประเทศ หรือกำหนดระเบียบแห่งความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลหรือระหว่างบุคคลกับรัฐ
- มีสภาพบังคับ และมีบทลงโทษ

ความสำคัญของกฎหมาย

- เพื่อความจำเป็นในการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขในสังคม
- เพื่อเป็นเครื่องมือในการปกครอง
- เพื่อเป็นหลักประกันสิทธิ เสรีภาพของประชาชนและสื่อมวลชน
- เพื่อเป็นเครื่องมือควบคุมสังคม

ระบบกฎหมาย

Civil law - ลายลักษณ์อักษร

- กำเนิดในชนชาติโรมัน
- ถือว่าคำพิพากษาของศาลเป็นเพียงตัวอย่างหรือแนวทางในการตัดสินตีความเท่านั้นแม้ข้อเท็จจริงจะเหมือนกันก็ไม่จำเป็นต้องตัดสินให้เหมือนกัน

Common law- จารีตประเพณี

- กำเนิดในชนชาติอังกฤษ
- ถือคำพิพากษาของศาลเป็นกฎหมาย ถ้าข้อเท็จจริงมีมูลเหมือนกันต้องตัดสินตามคำพิพากษาคดีแรกหรือคดีก่อนๆ

ระบบกฎหมายของไทย?

การบัญญัติกฎหมาย

- กฎหมายที่บัญญัติโดยฝ่ายนิติบัญญัติ = รัฐสภา
 - รัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติ ประมวลกฎหมายอาญา
- กฎหมายที่บัญญัติโดยฝ่ายบริหาร = คณะรัฐมนตรี หัวหน้าส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ องค์การอิสระ
 - พระราชกำหนด พระราชกฤษฎีกา กฎกระทรวง ประกาศกระทรวง
- กฎหมายที่บัญญัติโดยฝ่ายปกครองท้องถิ่น
 - ข้อบังคับ ระเบียบ ข้อบัญญัติ

ลำดับชั้น(ศักดิ์)ของกฎหมาย

- 1) รัฐธรรมนูญ
- 2) กฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญ (พระราชบัญญัติ)
- 3) พระราชบัญญัติ ประมวลกฎหมาย (อาญา/แพ่งและพาณิชย์)
- 4) พระราชกำหนด
- 5) พระราชกฤษฎีกา
- 6) กฎกระทรวง
- 7) กฎหมายที่องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นตราขึ้น (ข้อบังคับตำบล เทศบัญญัติ ข้อบัญญัติองค์การบริหารส่วนจังหวัด ข้อบัญญัติกรุงเทพมหานคร ข้อบัญญัติเมืองพัทยา)

ลำดับชั้นของกฎหมาย

- การออกกฎหมายที่มีศักดิ์ต่ำกว่า จะออกได้โดยอาศัยอำนาจจากกฎหมายที่มีศักดิ์สูงกว่า
- กฎหมายที่มีศักดิ์ต่ำกว่า ออกโดยอาศัยอำนาจของกฎหมายที่มีศักดิ์สูงกว่า จะมีเนื้อหาที่เกินขอบเขตไม่ได้
- หากเนื้อหาของกฎหมายขัดหรือแย้งกัน จะต้องใช้กฎหมายที่มีศักดิ์สูงกว่ามาใช้บังคับ ไม่ว่าจะออกเป็นกฎหมายก่อนหรือหลังกฎหมายที่มีศักดิ์ต่ำกว่า

การบังคับใช้

- กำหนดเวลาที่กฎหมายใช้บังคับสามารถแบ่งได้เป็น 4 กรณี คือ
 - กรณีทั่วไป คือ โดยปกติกฎหมายมักจะกำหนดวันใช้บังคับในวันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษา
 - กรณีเร่งด่วน เป็นกรณีที่ต้องการใช้บังคับกฎหมายอย่างรีบด่วนให้ทันสถานการณ์ จึงกำหนด ให้ใช้ในวันทีประกาศในราชกิจจานุเบกษา
 - กำหนดเวลาให้ใช้เมื่อระยะเวลาหนึ่งล่วงไป เช่น เมื่อพ้นจากวันนับแต่วันประกาศในราชกิจจานุเบกษา ทั้งนี้ เพื่อให้เวลาแก่ทางราชการที่เตรียมตัวให้พร้อมในการบังคับใช้กฎหมายนั้นและให้ประชาชนได้เตรียมศึกษาเพื่อปฏิบัติตามได้ถูกต้อง
 - กรณีพิเศษ กฎหมายอาจกำหนดให้พระราชบัญญัตินั้นใช้บังคับในวันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษา แต่พระราชบัญญัตินั้นจะใช้ได้จริง ในท้องที่ใด เวลาใด

ขอบเขตของการใช้กฎหมาย

- กฎหมายของไทยใช้บังคับแก่เหตุการณ์หรือการกระทำที่เกิดขึ้น ภายในราชอาณาจักรไทยเท่านั้น
 - พื้นดินในประเทศไทย รวมถึงแม่น้ำลำคลองในประเทศไทยด้วย
 - ทะเลอันเป็นอ่าวไทย ตามพ.ร.บ.กำหนดเขตจังหวัดในอ่าวไทยตอนใน พ.ศ. 2502
 - ทะเลอันห่างจากฝั่งที่เป็นดินแดนของประเทศไทยไม่เกิน 12 ไมล์ทะเล
 - พื้นที่อากาศเหนือ (1) (2) และ (3)
 - เรือไทยและอากาศยานไทย

ขอบเขตของการใช้กฎหมาย

- ประมวลกฎหมายอาญาบัญญัติให้ศาลไทยพิจารณาพิพากษาความผิดที่แม้จะมีได้เกิดในราชอาณาจักรไทยได้ใน 2 กรณี คือ
 - กรณีเกี่ยวกับสภาพของความผิด
 - ความผิดต่อความมั่นคงแห่งราชอาณาจักร เช่น ความผิดต่อองค์พระมหากษัตริย์
 - ความผิดเกี่ยวกับการก่อการร้าย
 - ความผิดเกี่ยวกับการปลอมและการแปลง เช่น การปลอมและแปลงเงินตรา
 - ความผิดเกี่ยวกับเพศ(บางฐาน) เช่น ความผิดฐานเป็นธุระจัดหาหญิงเพื่อการอนาจาร
 - ความผิดฐานชิงทรัพย์และปล้นทรัพย์ซึ่งได้กระทำในทะเลหลวง

ขอบเขตของการใช้กฎหมาย

- กรณีเกี่ยวกับตัวผู้กระทำ ได้แก่
 - (1) เมื่อคนไทยได้กระทำความผิดนอกราชอาณาจักรและการกระทำนั้นเข้าเงื่อนไข 3 ประการ ดังต่อไปนี้
 - การกระทำนั้นเป็นความผิดตามที่ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 8 แห่งประมวลกฎหมายอาญา
 - รัฐบาลแห่งประเทศที่ความผิดได้เกิดขึ้น หรือผู้เสียหายได้ร้องขอให้ลงโทษ
 - ยังไม่มีคำพิพากษาของศาลในต่างประเทศอันถึงที่สุดให้ปล่อยตัวผู้นั้นหรือเป็นกรณีที่ศาลในต่างประเทศได้พิพากษาลงโทษแล้ว แต่ผู้นั้นยังไม่พ้นโทษ

ขอบเขตของการใช้กฎหมาย

- กรณีเกี่ยวกับตัวผู้กระทำ ได้แก่

(2) เมื่อคนต่างด้าวไปกระทำความผิดนอกราชอาณาจักร โดยรัฐบาลไทยหรือคนไทยเป็นผู้เสียหายและต้องเข้าเงื่อนไขดังต่อไปนี้

- การกระทำนั้นเป็นความผิดตามที่ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 8 แห่งประมวลกฎหมายอาญา

- ผู้เสียหายได้ร้องขอให้ลงโทษ

- ยังไม่มีคำพิพากษาของศาลในต่างประเทศอันถึงที่สุดให้ปล่อยตัวผู้นั้นหรือเป็นกรณีที่ศาลในต่างประเทศได้พิพากษาลงโทษแล้ว แต่ผู้นั้นยังไม่พ้นโทษ

(3) เจ้าพนักงานของรัฐบาลไทยกระทำผิดต่อตำแหน่งหน้าที่นอกราชอาณาจักรเฉพาะบางความผิดตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 9 แห่งประมวลกฎหมายอาญา ทั้งนี้เพราะประเทศไทยเป็นผู้ได้รับความเสียหายโดยตรง

ผู้ใช้กฎหมาย

- ศาลหรือผู้พิพากษา

หมายถึง ผู้ประกอบวิชาชีพทางกฎหมาย มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีที่นำมาสู่ศาลทั้งคดีแพ่งและคดีอาญา เมื่อศาลพิจารณาข้อเท็จจริงจากคำฟ้องคำให้การของคู่ความและพยานหลักฐานได้ความแน่นอนอย่างใดแล้ว ศาลจะต้องหาตัวบทกฎหมายมาปรับแก้คดีให้ได้เสมอ จะยกฟ้องโดยอ้างว่าไม่มีตัวบทกฎหมายมาใช้ปรับแก้คดีไม่ได้

ผู้ใช้กฎหมาย

- เจ้าพนักงาน

ได้แก่ พนักงานสอบสวน พนักงานฝ่ายปกครอง ตำรวจ พนักงานอัยการ ซึ่งมีหน้าที่ใช้กฎหมายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา นอกจากบุคคลเหล่านี้แล้วยังรวมถึงเจ้าพนักงานอื่นๆ ที่ต้องอาศัยกฎหมายเป็นเครื่องมือในการปฏิบัติหน้าที่ด้วย เช่น เจ้าพนักงานสรรพากรใช้ประมวลกฎหมายรัษฎากรในการเก็บภาษีอากรต่างๆ เจ้าพนักงานสรรพสามิตใช้กฎหมายว่าด้วยภาษีสู่รายสาสูบ เจ้าพนักงานศุลกากรใช้กฎหมายศุลกากรจัดเก็บภาษีสินค้าส่งเข้าและส่งออกไปนอกราชอาณาจักร เป็นต้น

ผู้ใช้กฎหมาย

- ราษฎร

หมายถึง ประชาชนทั้งหลายที่นำกฎหมายมาใช้เพื่อรักษาสิทธิและหน้าที่ของตน และเพื่อให้ได้มาซึ่งสิทธิและหน้าที่ของตนตามที่กฎหมายรับรอง นอกจากนี้ ทนายความก็จัดเป็นผู้ใช้กฎหมายในฐานะที่เป็นราษฎรเช่นกัน

การยกเลิก

- การยกเลิกกฎหมายโดยตรง
 - ในกฎหมายนั้นเองกำหนดวันยกเลิกไว้
 - เมื่อมีกฎหมายใหม่ที่มีศักดิ์เท่ากับหรือสูงกว่าประกาศยกเลิกไว้โดยตรง ซึ่งอาจจะยกเลิกทั้งฉบับหรือบางมาตราก็ได้ (แก้ไขเพิ่มเติม)
- การยกเลิกกฎหมายโดยปริยาย
 - เมื่อยกเลิกพระราชบัญญัติแล้ว พระราชกฤษฎีกาที่ออกโดยอำนาจของกฎหมายนั้นจะถูกยกเลิกไปในตัวด้วยเพราะพระราชบัญญัติเป็นกฎหมายแม่บท เมื่อกฎหมายแม่บทถูกยกเลิกไปแล้ว พระราชกฤษฎีกาซึ่งออกมาเพื่อจะให้มีการดำเนินการให้เป็นกฎหมายแม่บทก็จะถูกยกเลิกไปด้วย

การศึกษาหลักของกฎหมาย

<p>กฎหมายอาญา</p>	<p>= กฎหมายที่บัญญัติถึงความผิดและโทษที่ลงแก่ผู้กระทำความผิดนั้น ๆ (โทษทางอาญามี 5 ประการ ได้แก่ ประหารชีวิต จำคุก กักขัง ปรับ ริบทรัพย์สิน)</p> <ul style="list-style-type: none"> • ไม่มีความผิดโดยไม่มีกฎหมาย • ไม่มีโทษโดยไม่มีกฎหมาย • การตีความกฎหมายอาญาต้องตีความโดยเคร่งครัด
<p>กฎหมายแพ่งและพาณิชย์</p>	<p>= กฎหมายเอกชนที่กำหนดความสัมพันธ์ระหว่างเอกชนกับเอกชนในฐานะที่เท่าเทียมกัน</p> <ul style="list-style-type: none"> • เรื่องบุคคล (บุคคลธรรมดา / นิติบุคคล) • หนี้ • เอกเทศสัญญา • ทรัพย์สิน • ครอบครัว • มรดก

คำถามท้ายบทเรียน

- ระบบกฎหมายของไทยเป็นแบบใด และระบบดังกล่าวมีลักษณะอย่างไร